

УДК 55(09)

В.І. Павлишин

Інститут геохімії, мінералогії та рудоутворення
ім. М.П. Семененка НАН України
03142, м. Київ, Україна, пр-т Акад. Палладіна, 34
E-mail: V.I.Pavlyshyn@gmail.com

**НОТАТКИ ДО ІСТОРІЇ СТВОРЕННЯ
"МІНЕРАЛОГІЧНОГО ЖУРНАЛУ"**

У коротких нотатках висвітлено історію створення "Мінералогічного журналу" — науково-теоретичного періодичного видання, призначеного для розгляду і обговорення актуальних проблем мінералогії, петрології, геохімії, екологічної геохімії, мінералого-геохімічних методів пошуку та оцінки родовищ корисних копалин тощо.

Ключові слова: "Мінералогічний журнал", історія створення.

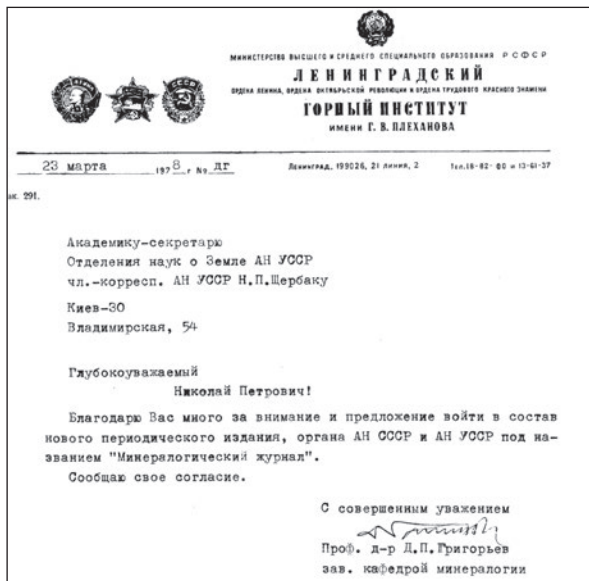
Чи не вперше і випукло виникло питання про створення в Україні ще одного періодичного видання в галузі мінералогії на першому, установчому, з'їзді Українського мінералогічного товариства (УМТ) (м. Київ, Інститут геологічних наук АН УРСР, 1970), на цей раз як друкованого органу УМТ. Чому виникло це питання? Відповідь складається з двох частин. З одного боку, тривалий досвід діяльності мінералогічних товариств СРСР, США, Великої Британії, Франції засвідчив велике значення для розвитку мінералогії в окремих країнах і в світовому масштабі їхніх друкованих органів — "Записки Всесоюзного мінералогічного общества" (Санкт-Петербург, 1830; назва неодноразово змінювалася), *American Mineralogist* (Wisconsin, 1916), *Mineralogical Magazine* (London, 1877), *Bulletin de la Societe Mineralogique de France* (Paris, 1878). З іншого боку, мінерально-сировинний комплекс України набув потужної сили. Він забезпечував 23—25 % валового національного продукту Української РСР та третину валютних надходжень від експорту. З видобутком і використанням корисних копалин було пов'язано ~48 % промислового потенціалу України й до 20 % трудових ресурсів, функціонування численних підприємств. Все це

потребувало адекватної реакції мінералогічної науки, в тому числі публікаціями у періодичних виданнях належного рівня, яких бракувало. У Львові виходив з 1947 р. "Мінералогічний збірник", у Києві — "Геологічний журнал" (1934). Для порівняння: нині в Україні питання мінералогії висвітлюються в семи журналах.

Виручали до певної міри неперіодичні збірники, які виходили в різні роки. Згодом регулярно виходили "Конституція и свойства минералов", "Региональная и генетическая минералогия", "Вопросы минералогии осадочных образований", які з появою "Мінералогічного журналу" припинили своє існування. Зазвичай фаховість періодичних видань вважають вищою, ніж ситуативних збірників.

З часом УМТ зміцніло якісно та кількісно (число його індивідуальних членів перевищило 400), ідеологічно (воно було складовою частиною Всесоюзного мінералогічного товариства і водночас мало право на самостійну науково-організаційну діяльність), матеріально (насамперед завдяки надходженням внесків від колективних членів товариства).

Мудрий вчений і політик, президент УМТ Є.К. Лазаренко, провівши чимало відповідних консультацій, відчув момент і всередині 1977 р. поставив завдання вченому секретарю УМТ

В.І. Павлишину — форсувати підготовку матеріалів, необхідних для заснування друкованого органу УМТ — "Мінералогічного журналу" (на певному етапі фігурувала ще назва "Записки УМТ", якою згодом, за пропозицією В. Павлишина, скористався президент УМТ В.М. Квасниця для створення ще одного фахового видання). Вчений секретар, відповідно до тодішніх норм підпорядкування, діяв в трикутнику: м. Київ (УМТ і Президія АН УРСР) — м. Ленінград (Президія ВМО) — м. Москва (Президія АН СРСР). У цих інституціях узгоджувався передусім основний документ — обґрунтування наукової та практичної доцільності створення в Києві періодичного видання УМТ на кшталт видань Європи і США. Будь-яку зміну (пропозицію) неодмінно треба було узгоджувати в Ленінграді та Москві. Найбільше запитань виникало навколо фінансів, структури, обсягу, періодичності та мови журналу.

Нарешті, у завершеному вигляді документи потрапили до рук віце-президента АН СРСР академіка О.В. Сидоренка, який був учнем Є.К. Лазаренка у Воронежському університеті. Виступивши як експерт, він сказав Євгену Костянтиновичу приблизно так: "все, що Ви підготували, виглядає вузько, келійно, тому готуйте нове обґрунтування журналу, розраховане на максимально широку аудиторію (а не лише УМТ); пришліть до мене тямущого і перспективного молодого вченого, який розуміється на сучасній мінералогії".

Все це було зроблено і вчений секретар черговий раз прибув до Президії АН СРСР [4].

Гласно чи негласно діяло таке правило — вагомі документи пересилали поштою і давали у руки. Дуже мила жіночка, секретар О.В. Сидоренка, сказала (довільний переказ): "Володимире Івановичу, я знаю Вашу справу, давайте Ваш пакет, я його занесу Олександрові Васильовичу". Невдовзі він вийшов, привітався і сказав, що запізнюється на якусь зустріч, тому порадив зачекати, щоб забрати у секретаря лист, адресований Є.К. Лазаренку. Імовірно, Євген Костянтинович, відштовхуючись саме від змісту цього листа, почав активно розсилати запрошення майбутнім членам редколегії "Мінералогічного журналу" від імені тоді першої особи в академічній геології України — академіка-секретаря Відділення наук про Землю член-кореспондента АН УРСР М.П. Щербака. Для прикладу наводжу показову відповідь одного з кандидатів у члени Редколегії.

Є всі підстави думати, що ці листи, які написані до появи високої постанови ЦК КПРС, спричинені листом від О.В. Сидоренка, який підтримав майбутнє українського видання. Підтвердженням цієї думки є те, що О.В. Сидоренко на листі від М.П. Щербака, який запрошував Олександра Васильовича до участі в роботі Редколегії "Мінералогічного журналу", зробив помітку "Согласен", поставив підпис, дату 23.03.78 і повернув його М.П. Щербаку.

У перших числах січня 1979 року вийшла Постанова ЦК КПРС, підписана М.А. Сусловим, про створення союзно-республіканського "Мінералогічного журналу" — друкованого органу двох академій: Академії наук СРСР (Відділення геології, геофізики і геохімії) і Академії наук УРСР (Відділення наук про Землю), який буде виходити в Києві. На жаль, Є.К. Лазаренко не дочекався цієї Постанови, оскільки назажди пішов від нас 01.01.1979 р.

З цих нотаток можемо зробити такий висновок: "Мінералогічний журнал" постав як результат поступового розвитку плідної ідеї Є.К. Лазаренка [2, 3]. Етапи її розвитку можна назвати так: друкований орган УМТ — друкований орган Академії наук УРСР — союзно-республіканський журнал як орган двох академій — СРСР і УРСР. Саме третю ідею й реалізував О.В. Сидоренко.

Президія Академії наук УРСР відповідно затвердила керівництво журналу Постановою від 02.03.1979 № 109 "Про головного редактора та склад редакційної колегії "Мінералогічного журналу".

ПРЕЗИДІЯ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНСЬКОЇ РСР

ПОСТАНОВА № 109

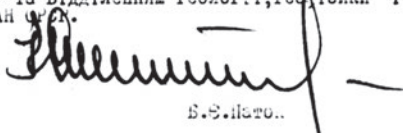
м. Київ 2. 03 1979 р.

Про головного редактора та склад редакційної колегії "Минералогического журнала"

Президія Академії наук УРСР постановляє:

1. Рекомендувати Президії АН УРСР для затвердження на посаді головного редактора "Минералогического журнала" - науково-теоретичного журналу Відділення геології, геофізики і геохімії АН УРСР та Відділення наук про Землю АН УРСР - члена-кореспондента АН УРСР м.п. Щербака.
2. Рекомендувати Президії АН УРСР для затвердження такої склад редакційної колегії журналу:
 докт. геол.-мін. наук Л.С.Воробін, канд. геол.-мін. наук А.А.Вельтер, докт. геол.-мін. наук М.І.Гінзбург, докт. геол.-мін. наук д.п.Григор'єв, докт. геол.-мін. наук Є.Г.Куковський, канд. геол.-мін. наук Є.Л.Марченко, докт. геол.-мін. наук Ю.П.Мельник /заст. головного редактора/, докт. геол.-мін. наук І.Л.Некрасов, канд. геол.-мін. наук В.І.Низвиченко /відповідальний секретар/, докт. геол.-мін. наук О.М.Платонов, акад. АН УРСР О.С.Позаренко, академік О.В.Сидоренко, академік В.С.Соболев, докт. геол.-мін. наук А.М.Тарасян /заст. головного редактора/, член-кор. АН УРСР І.С.Усенко, академік Ф.З.Чухров.

Підстава: рішення Бюро Відділення наук про Землю АН УРСР від 14.02.79р., погоджене з Секцією наук про Землю АН УРСР та Відділеннями геології, геофізики і геохімії АН УРСР.

За Президент Академії наук УРСР академік Б.С.Натор

/Головний учений секретар Президії АН УРСР академік АН УРСР І.А.Походня

ККДНК, Київ, Рентна, 4. Зам. 7-5039-10 000

У наведеному тут документі з переліком членів першої редакційної колегії новоствореного спеціалізованого журналу відсутній доктор геол.-мін. наук О.Л. Литвин, який дещо пізніше дав позитивну відповідь на лист М.П. Щербака. Його кандидатуру узгоджено згодом у робочому порядку.

1979 р. вийшло два номери журналу, далі — по шість номерів на рік (впритул до кризових років, які ознаменувалися виходом п'яти, пізніше і донині — чотирьох номерів щороку).

У першому номері "Минералогического журнала"* у програмному зверненні редакційної колегії до читачів і майбутніх дописувачів зазначено, зокрема [1]:

*"Минералогический журнал" від 2003 р. перейменовано у "Минералогічний журнал. Mineralogical Journal (Ukraine)".

"Минералогический журнал", випуск якого начат наряду с издающимися в Ленинграде "Записками" старейшего в мире Всесоюзного минералогического общества, призван стать новой трибуной научной мысли, расширить возможности рассмотрения и обсуждения актуальных проблем современной минералогии.

Появление журнала в значительной мере обязано одному из ведущих минералогов страны Евгению Константиновичу Лазаренко (1912—1979).

В журнале найдет отражение широкий круг вопросов, относящихся к теоретической, прикладной, региональной и экспериментальной минералогии. В нем будут публиковаться оригинальные статьи и заметки по общим проблемам минералогии, минералогической кристаллографии, кристаллохимии и физике минералов, типоморфизму и генезису минера-

лов, минералогическим методам поисков и оценки месторождений полезных ископаемых, истории минералогии, а также по региональной минералогии.

В "Минералогическом журнале" предполагается помещать обзоры актуальных проблем науки, информацию о новых приборах и методах исследования минералов, хронику научной жизни, рецензии и библиографию.

К сотрудничеству в журнале приглашаются как советские, так и зарубежные авторы. Редакция с благодарностью встретит советы и пожелания читателей, способствующие дальнейшему углублению содержания журнала, более широкому охвату научных проблем".

Цих засад "Мінералогічний журнал" дотримуються і нині, намагаючись активно впливати на наукову дискусію та сприяти розвитку сучасної мінералогічної науки.

ЛІТЕРАТУРА

1. От редакционной коллегии. *Минерал. журн.* 1979. 1, № 1. С. 3—4.
2. Киев: энцикл. справ. Под ред. А.В. Кудрицкого. Киев: УСЭ, 1986. С. 391.
3. Павлишин В.І. Внесок академіка Євгена Лазаренка в мінералогію України. *Минерал. журн.* 2012. 34, № 4. С. 5—9.
4. Павлишин В.И. Главный геолог Советского Союза. К 100-летию со дня рождения академика Александра Васильевича Сидоренко. *Минерал. журн.* 2016. 38. № 4. С. 86—89.

Надійшла 06.02.2019

REFERENCES

1. (1979), Ot redaktsyonnoy kollehi. *Mineral. Journ. (Ukraine)*, Vol. 1, No. 1, Kyiv, UA, p. 3-4.
2. Kudrytsky, A.V. (ed.) (1986), *Entsykloped. sprav.*, Ukr. Sov. Entsykl. press, Kyiv, UA, p. 391.
3. Pavlyshyn, V.I. (2012), *Mineral. Journ. (Ukraine)*, Vol. 34, No. 4, Kyiv, UA, pp. 5-9.
4. Pavlyshyn, V.I. (2016), *Mineral. Journ. (Ukraine)*, Vol. 38, No. 4, Kyiv, UA, p. 86-89.

Received 06.02.2019

В.И. Павлишин

Институт геохимии, минералогии и рудообразования
им. Н.П. Семеновко НАН Украины
03142, г. Киев, Украина, пр-т Акад. Палладина, 34
E-mail: V.I.Pavlyshyn@gmail.com

ЗАМЕТКИ К ИСТОРИИ СОЗДАНИЯ "МИНЕРАЛОГИЧЕСКОГО ЖУРНАЛА"

В кратких заметках отражена история создания "Минералогического журнала" — научно-теоретического периодического издания, предназначенного для рассмотрения и обсуждения актуальных проблем минералогии, петрологии, геохимии, экологической геохимии, минералого-геохимических методов поиска и оценки месторождений полезных ископаемых и др.

Ключевые слова: "Минералогический журнал", история создания.

V.I. Pavlyshyn

M.P. Semenenko Institute of Geochemistry, Mineralogy
and Ore Formation of the NAS of Ukraine
34, Acad. Palladin Ave., Kyiv, Ukraine, 03142
E-mail: V.I.Pavlyshyn@gmail.com

NOTES ON THE CREATION HISTORY "MINERALOGICAL JOURNAL (UKRAINE)"

The short notes highlight the history of the creation of the "Mineralogical Journal (Ukraine)" a scientific and theoretical periodical, intended for consideration and discussion of topical problems of mineralogy, petrology, geochemistry, ecological geochemistry, mineralogical and geochemical methods of the search and evaluation of mineral deposits, etc.

Keywords: "Mineralogical Journal (Ukraine)", history of creation.